

КУЛЬТУРА 2025: ПІДСУМКИ ТА КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОКУ

(оглядова довідка за матеріалами преси та інтернету за 2025–2026 рр.)

ЗАГАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Четвертий рік повномасштабної війни визначав контекст, у якому формувалися пріоритети, ухвалювалися рішення та реалізовувалися проекти. Це позначилося як на державній культурній політиці, так і на повсякденній роботі інституцій, діяльності митців і культурному житті суспільства загалом. І хоча впродовж 2025 року процеси розвивалися нерівномірно, натомість були позначені важливими зрушеннями в культурній сфері.

Так, українські фільми здобули перемоги на міжнародних фестивалях, а вдома збирали гідний бокс-офіс. Відбулися виставкові проекти, якими варто пишатися, наприклад, виставка про Василя Стуса в «Мистецькому арсеналі» чи виставка митців українського модернізму першої третини ХХ століття зі спецфонду Національного художнього музею. Вийшло чимало книжок, які розкуповувалися з шаленою швидкістю та активно обговорювалися, а ще сформувалося нове покоління музичного мейнстріму – з нещодавніх інді-артистів [1].

Культурний 2025-й запам'ятався також безперервним потоком різних за масштабом і вагою новин – від повернення історичних артефактів і гучних заяв Міністерства культури до судових рішень та нескінченних внутрішніх конфліктів, які в позитивній конотації можна сприймати як свідчення високої залученості учасників культурного процесу. У підсумку новинна стрічка створювала відчуття постійного руху, втім питання стратегічного напрямку культурної політики залишилося відкритим [2].

Мінкультури: нова конфігурація та публічні комунікації

• Наприкінці жовтня Уряд ухвалив рішення про перейменування профільної інституції, відтак її нова назва – «Міністерство культури України». Функції стратегічних комунікацій було передано безпосередньо Кабінету Міністрів, водночас формування інформаційної політики, євроінтеграційні процеси та питання безпеки журналістів залишилися у сфері відповідальності Мінкультури. У середовищі фахівців звертають увагу на те, що *чергова зміна назви Міністерства засвідчила спробу реформатування, але водночас підкреслила нестабільність інституційної моделі* [3].

- Призначення *Тетяни Березної* на посаду віцепрем'єр-міністра з питань гуманітарної політики – міністра культури для багатьох стало несподіванкою.

- Міністерство стало одним із найпомітніших ньюзмейкерів у культурному полі. Значною мірою завдяки активній комунікації – з питань збереження спадщини, необхідності надати Софії Київській (цей кейс супроводжувався низкою скандалів) і національним музеям статус критичної інфраструктури, масштабного розкрадання росією наших культурних цінностей, загроз для пам'яток у війсьній час тощо.

- Практичні кроки у сфері захисту культурної спадщини, на жаль, залишилися обмеженими: відомство визнало, що не має достатніх ресурсів для евакуації музейних фондів із прифронтових територій, а тому не може взяти на себе повну відповідальність за цей процес. Суперечності виявилися болючими, що спричинило великий конфлікт між культурним середовищем і профільною інституцією. Публічним символом став *лист із «сімома причинами для звільнення міністра культури»*, адресованого прем'єр-міністру. Цей інцидент вкотре засвідчив *наявність глибокої кризи довіри між інституцією та професійною спільнотою*.

Захист культурної спадщини: перші системні кроки

- Розпочав роботу *Український фонд культурної спадщини*, покликаний опікуватися консервацією пошкоджених пам'яток, реставрацією рухомих об'єктів та створенням фондосховищ для евакуації музейних колекцій із зон ризику.

- Відновлення нерухомих об'єктів спадщини – це післявоєнна перспектива. Тут варто наголосити, що за підтримки міжнародних партнерів у нашій державі *вперше за тривалий час з'явилася структура, яка орієнтується не лише на подолання викликів сьогодення, а й на планування кроків після настання миру* [4].

Деколонізація: нерівномірність і нормативна невизначеність

- Декolonізація виглядала як постійне маневрування між вимогами активістів, юридичними обмеженнями та розгубленістю влади у питанні політики пам'яті, чиї символічні жести на запит суспільного тиску часто підміняли системну дослідницьку та політичну роботу.

- На рівні державної політики: прем'єр-міністр визнав відсутність правових норм для заборони пісень російською мовою, проте наприкінці року дискусія знов повернулася на рівень парламенту та мовної омбудсменки.

- На регіональному рівні: в Полтаві погоджено демонтаж двох монументів Петру I; в Одесі усунуто символічну присутність Пушкіна через перейменування вулиць, але питання самого пам'ятника залишилося невизначеним; у Харкові монумент Висоцькому вирішили не демонтувати, натомість заплановано встановити пам'ятник Миколі Міхновському.

- Український продукт став конкурентнішим, але ще не домінує у всіх сегментах, оскільки подолання наслідків русифікації та тоталітаризму в Україні – це

тривалий, нерівномірний процес, у якому помітний прогрес поєднується з інерцією минулого.

- Хоча частка російськомовного культурного продукту на телебаченні, в кіно й музиці суттєво скоротилася, проте на глобальних платформах зберігається двомовність.

- Загострилися дискусії щодо застосування «поліванівки» – системи запису фоном і символів японської писемності російською кирилицею [4; 5].

Ротації керівництва

- Звільнення *Марини Кудерчук* з посади голови Держкіно та призначення *Андрія Осіпова* – символічна реабілітація після дискусійної «п'ятирічки Кудерчук».

- Завершення каденції *Божени Пеленської* в мистецькому центрі «Фабрика повидла» у Львові та призначення культурної продюсерки *Ілони Демченко*.

- *Ксенія Малих*, кураторка і дослідниця ПінчукАртЦентру, розпочала управління мистецькою інституцією – креативним простором «Промприлад Арт-центр» у Івано-Франківську.

- Призначенню *Олени Земляної* на посаду генерального директора Національного музею історії України передував скандал, пов'язаний із колишнім очільником музею історії *Федором Андрущук*ом, який публічно виступив із критикою діяльності Мінкультури під час початку повномасштабного вторгнення.

- *Алевтина Кахідзе* очолила художній ліцей у Києві, мета – інтегрувати сучасні мистецькі практики в освітній процес. Варто зазначити, що реформування культурної освіти визначено одним із державних пріоритетів [4; 6].

Втрати

Четвертий рік війни забрав багатьох талановитих українців. Серед них: **Олег Поляков**, письменник, один із творців нової химерної прози; **Олександр Муратов**, режисер, сценарист та письменник; **Валерій Шевчук**, письменник, перекладач, один із фундаторів Житомирської прозової школи; **Володимир Наумець**, митець, перший одеський концептуаліст, представник нонконформістського напрямку мистецтва; **Ігор Поклад**, композитор, автор пісень-легенд «Два крила», «Чарівна скрипка», «Дикі гуси», «Кохана» та ін.; **Денис Овчар**, медіахудожник, автор проєкту «Станіслав: віртуальний Івано-Франківськ»; **Андрій Яценко (Diezel)**, засновник і соліст гурту Green Grey – першого володаря MTV Europe Music Awards від України; **Віктор Маринюк**, живописець, графік, представник одеського нонконформістського мистецтва 1960-х років; **В'ячеслав Криштофович**, кінорежисер, сценарист, педагог, його стрічка «Приятель небіжчика» стала першим фільмом, який Україна висувала на премію «Оскар»; **Михайло Клименко (Adam)**, музикант, засновник і фронтмен гурту Adam; **Степан Гіга**, естрадний співак і композитор; **Василь Чебаник**, працював у галузі книжкової графіки, мис-

тецтва шрифту, інтролігазації, автор оформлення церемоніального примірника «Конституції України» зі шрифтом «Рутенія» на обкладинці; **Марія Шнайдер-Сенюк**, херсонська народна майстриня та поетеса; **Аркадій Поважний**, письменник, учасник літературно-мистецької студії «Орфей» (Суми); **Ігор Калинець**, поет, письменник, один із чільних представників пізньошістдесятницької генерації та дисидентсько-самвидавного руху в Україні; **Ділявер Сеттаров**, кримськотатарський актор театру та кіно.

Особливим болем відгукнулися втрати на фронті: **Михайло Микусь** («Небо»), автор збірки поезій «Всесвіт тисячі мрій»; **Олексій Самойленко**, актор, знімався в серіалах «Доктор Віра», «Прогулянка у порожнечі», а також грав у театрі «Майстерня Олени Лазович»; **Володимир (Скіф) Воліков**, автор збірки віршів «Скіф. Поезія, опалена війною», деякі з його творів покладено на музику; **Давид Чичкан** – художник, анархіст, автор політичних графічних робіт; **Маргарита Половінко**, художниця, волонтерка, парамедикиня, після початку повномасштабного вторгнення теми своїх робіт пов'язувала виключно з війною, зокрема, використовуючи для малювання власну кров, також вона започаткувала серію «Янголи 502», в якій малювала по одному янголу за кожен вбиту росіянами дитину; **Максим Неліпа**, актор і телеведучий [7].

Бюджет 2026: ключові сигнали

- На культуру передбачено 16,1 млрд грн – майже на половину більше, ніж у 2025-му, що свідчить про формальну підтримку галузі.

- Найбільшим новим видатком стала програма «1000 годин українського контенту» (4 млрд грн), покликана зміцнити українську ідентичність і розширити виробництво аудіовізуального продукту – від кіно й серіалів до музики, театру, анімації та ігор. Водночас саме ця програма викликала дискусії щодо ризиків централізації ресурсів і можливої пріоритетності медійно привабливих форматів над стабільною підтримкою інституцій.

- Помірним назвали експерти зростання фінансування для національних театрів (8,5%), художніх колективів (8,5%), музеїв і бібліотек (7,2%), заповідників (6,8%): *складається враження, що держава охочіше інвестує у масштабні іміджеві ініціативи, ніж у довгострокову сталість системи* [4; 7].

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ

Рік можна вважати переломним, оскільки дезінформація перетворилася на майже повністю автоматизовану індустрію. Так, якщо раніше ворожі операції нагадували точкові диверсії, то сьогодні – це «автономний конвеєр», де штучний інтелект (ШІ) в руках зловмисників одночасно є сценаристом, режисером і поширювачем брехні. Головна загроза – не стільки в обсягах активності ботів, скільки в тому, що вони стали важко впізнаваними. Фахівці озвучили *ключові тенденції*, що ознаменували цю точку неповернення.

LLM-grooming: отруєння «мізків» штучного інтелекту

- *Виклик року* – технологія LLM-grooming, яка забезпечує «обробку» великих мовних моделей. Відтак мішенню стала не людина, а генеративні моделі на кшталт ChatGPT, Gemini, Copilot. Приміром, мережа сайтів Pravda працює за принципом масового повторення: пропагандистський контент із російських або проросійських джерел автоматично перекладається і тиражується сотнями копій різними мовами. Внаслідок ефекту масовості алгоритми сприймають інформацію як частотну «норму», і вона починає з'являтися у відповідях чатботів як нібито об'єктивна позиція. Фактично йдеться про замкнений цикл: контент підсанкційних у ЄС ресурсів потрапляє до систем штучного інтелекту, які потім відтворюють і поширюють його у відповідях користувачам.

- Аналіз запитів до п'яти найпоширеніших в Україні чатботів у березні 2025 року показав: навіть за наявності упереджених джерел, моделі здатні генерувати відносно збалансовані відповіді. Проте ризик масштабного впливу залишається високим.

Дипфейки і згенерована реальність у TikTok

- Зросла якість візуальної дезінформації – тепер дипфейки стали емоційно переконливими через технічне вдосконалення.

- Пропагандисти використовують дві паралельні стратегії: дипфейки (накладання цифрових «масок» на реальних осіб); повністю згенеровані ШІ-відео «з нуля» за текстовим запитом.

- Механізм поширення стандартний: мережа анонімних акаунтів завантажує контент у TikTok, алгоритми рекомендацій підхоплюють емоційно заряджені ролики, після чого вони мігрують у Telegram, X, Facebook та на пропагандистські ресурси, тож для іноземної аудиторії, яка не орієнтується в українському контексті, це формує альтернативну згенеровану реальність.

Боти нового покоління

- Дослідження OpenMinds і Atlantic Council показали, що сучасні ботмережі «працюють» у робочі години та «відпочивають» уночі, наслідуючи людську поведінку, тобто їхня мета незмінна – створити ілюзію, вплинути на відчуття суспільного консенсусу.

Telegram і децентралізація пропаганди

- Канал став «чорним ходом» для російських нарративів у ЄС: локальні проросійські ресурси перекладають і адаптують матеріали RIA Novosti чи Lenta.ru польською, німецькою, французькою мовами шляхом ШІ-перекладу, що робить цей процес дешевим і миттєвим, отже, *ключовий зсув* – це перехід від централізованих ресурсів до децентралізованого поширення.

Фактчекінг та вразливість системи протидії дезінформації

- У грудні 2025 року кількість спростувань у проєкті #DisinfoChronicle «Детектора медіа» перевищила шість тисяч. Водночас частина українських фактчекерських організацій стикнулася з проблемами фінансування через припинення підтримки USAID, що підкреслило *вразливість системи протидії дезінформації*.

- Ворог намагається занурити користувачів у такий високотехнологічний шум, коли дезінформація з'являється нібито на сторінках «улюбленого медіа», говорить голосом знайомих політиків у TikTok і проникає через відповіді ChatGPT та інших генеративних мовних моделей. Тому навички відповідального споживання контенту стають базовим вмінням виживати в цифровому світі [8; 9].

МЕДІАПОДІЇ ТА МЕДІАТРЕНДИ

Українські медійники описують 2025-й як рік виснаження, але водночас це був період розвитку нових форматів, диджиталізації та переосмислення ролі медіа в умовах тривалої війни. Медіавиклики, які не втрачають актуальності: фізична небезпека, цензура, атаки на свободу слова, фінансові труднощі (багатьох вони зачепили у зв'язку зі згортанням американської підтримки через програми USAID). Паралельно медіасфера переживала технологічну трансформацію: штучний інтелект і платформи поступово інтегруються в традиційні медіа, змінюючи підходи до висвітлення подій. Зрештою це був перехідний рік, адже старі фінансові й технологічні моделі вже не працюють, а нові – лише формуються. Стан ринку на цьому етапі представники медіасфери окреслили через низку ключових маркерів.

- Законодавчі зміни у сфері медіа спрямовано на гармонізацію з європейськими нормами, втім їхня імплементація потребує часу та інституційної спроможності.

- Україномовний контент суттєво зміцнив свій вплив: від музики до кулінарії – кількість українських каналів зросла, а російськомовний контент представлено лише в деяких вузьких нішах – авто, дресування, «Зроби сам» тощо.

- Актуалізувалися дискусії про стандарти журналістики, етичні межі висвітлення війни, мову ворожнечі та відповідальність редакцій.

- Посилилася роль регіональних медіа, наразі вони виконують критично важливу функцію в громадах, особливо на прифронтових і деокупованих територіях.

- Продовжився процес диверсифікації сучасного медіаландшафту через розвиток цифрових форматів – подкастів, відеоблогів, нішевих платформ тощо.

- Вагомішою стала роль персоналій: журналісти часто позиціонуються як «персональні медіа», причому аудиторія іноді довіряє конкретній людині більше, ніж бренду редакції, тобто йдеться про нівелювання меж між журналістикою і блогерством, що несе ризик профанації жанрів і розмивання стандартів.

- Соціальні мережі та онлайн-медіа поглибили свій вплив як основні джерела новин, а традиційне телебачення, попри відносне збереження позицій, поступово втрачає монополію на формування порядку денного.

- Лінійне телебачення залишається найбільшим виробником контенту – без системної колаборації з OTT-платформами збереження обсягів виробництва в найближчому майбутньому стане неможливим.

- Без зміни підходів і системи вимірювання споживання аудіовізуального контенту в Україні перспективи позитивних зрушень на рекламному ринку виглядають примарними [10; 11].

Телемарафон «Єдині новини»: інформаційний блок чи піар-служба

Медіапроект залишається головним інструментом інформаційної політики нашої країни, проте у професійному середовищі не вщухають дискусії щодо доцільності формату. Для прикладу, експерти Детектор медіа порівняли підходи *Суспільного мовлення* та *«Єдиних новин»* у 2025 році. Згідно з їхньою оцінкою, телемарафон не лише програє Суспільному в різноманітності гостей, репрезентації жінок, репрезентації політиків чи обговореннях самої політики, показники марафону в окремих із цих категорій такі, що навіть «змушують сумніватися в меті його існування на четвертому році повномасштабної війни». На противагу цьому, зазначають автори дослідження, Суспільне мовлення – це збалансований телеканал, редактори та журналісти якого виконують свої прями функції [4].

Безпекові ризики для журналістів

- Йдеться про системні загрози: поранення, полон, цілеспрямовані атаки на медійників, які працюють на прифронтових територіях. На жаль, у 2025 році, як і в попередні, мала місце загибель журналістів – французького фрілансера Антоні Лаллікана, журналістки та оператора телеканалу «FreeДом» Альони Грамової та Євгена Кармазіна, яких атакував «Ланцет», а також поранення спеціального кореспондента телеканалу «FreeДом» Олександра Количева внаслідок удару російського дрона по авто знімальної групи.

- Болючою виявилася тема полонених медійників, зокрема резонансним є повернення тіла закатованої у російській в'язниці Вікторії Роциної. 24 жовтня 2025 року українську журналістку посмертно нагородили World Press Freedom Него – за мужність і відстоювання правди.

- Водночас із полону повернулися журналісти Владислав Єсипенко, Дмитро Хилюк, Марка Каліуш і Володимир Чертушкін. Ці події спікери називають символічними для всієї професії: вони нагадують про ціну журналістської роботи та необхідність міжнародного тиску на росію.

- У медіаспільноті все гучніше лунає думка: *міжнародні правила безпеки журналістів на війні більше не працюють і потребують перегляду* [12; 13].

Штучний інтелект, нові реалії

- Ця технологія стала повсякденним інструментом у роботі редакцій – від розшифровок і перекладів до генерації відео й текстів. Водночас саме ШІ вбиває пошуковий трафік медіа, змінює логіку споживання новин і створює ризики поширення помилкових або маніпулятивних даних.

- Окрема загроза – використання ШІ для російської дезінформації, натомість медіасфера лише починає шукати правила співіснування з цією технологією, адже гостро стоїть питання авторських прав на матеріали, які використовує ШІ.

- Попри технологічні зміни, головними способами маніпуляцій у 2025 році залишалися: вигадкування, перекручування і виривання з контексту інформації. Це означає, що штучний інтелект не зможе повністю замінити потребу в розвитку медіаграмотності та в роботі фактчекерів [14].

Контентні зрушення

- OTT-платформи стали основними каналами дистрибуції, активно формується ринок OTT-реклами й оригінального контенту для платформ, причому матеріали доступні одночасно на кількох екранах, а конкуренція точиться не між каналами, а за увагу користувача.

- Домінування короткого відео, зростання вертикальних серіалів, розвиток документалістики – вертикальні формати перестали бути експериментом і перетворилися на повноцінний бізнес. Документальні фільми про війну, злочини росії та українську ідентичність стали важливою частиною як внутрішнього діалогу, так і міжнародної комунікації.

- Відбувся запуск українських серіалів, створених винятково на замовлення OTT-платформ («Вітя» для Kyivstar TV, «Ховаючи колишню» для Sweet.tv тощо), що суттєво доповнює екосистему серіального виробництва і розширює можливості для нових форматів і тем [15].

МОВНИЙ КОНТЕКСТ

- За рік на адресу секретаріату Уповноваженої із захисту державної мови надійшло 3122 звернення громадян із різних областей України, що на 26% більше, ніж у 2024 році. Найбільше повідомлень громадян стосувалися порушень законодавства про державну мову в Києві (1117), а також в Одеській (445), Харківській (374), Дніпропетровській (261), Київській (105) та Запорізькій (58) областях.

- Згідно з останніми опитуваннями Центру Разумкова і КМІС: 78% українців називають українську рідною (це на 26% більше за 2006, тоді було лише 52%); 75,5% вважають українську мовою престижу серед друзів і колег. Втім ці оптимістичні цифри відображають лише середній показник по Україні. Реальна картина складніша: частка респондентів, які послуговуються українською мовою, дещо зменшилася. У східному та південному макрорегіонах у повсякденному спілкуванні російська навіть переважає.

- Платформа для вивчення мов Preply оприлюднила результати дослідження трендів у галузі вивчення мов. Звіт, що охоплює 180 країн, показав, що українська є предметом вивчення серед іноземців у 107 країнах. Так, найбільше здобувачів української перебувають у США (26%). Ще 10% – у Великій Британії, 8% – у Німеччині та 6% – у Польщі. За результатами дослідження, понад половина (52%) хочуть володіти українською для подолання мовних бар'єрів та спілкування. А 20% опитаних потребують її для кар'єри та працевлаштування.

- Український YouTube пережив значну трансформацію – зросла кількість україномовного контенту.

- Вперше в Україні не зафіксовано жодного видавця, який би порушив вимогу мовного законодавства щодо частки книжок державною мовою, зокрема про це свідчать дані Книжкової палати України імені Івана Федорова.

- Соціологічна група «Рейтинг» представила нове дослідження про українську молодь віком 14–35 років як в Україні, так і за кордоном: українську мову все частіше обирають для спілкування, однак підтримка повної заборони російського контенту знижується, особливо серед підлітків. Проте один із ключових висновків – зміцнення позицій української мови серед молоді в Україні [5; 10; 16; 17; 18; 19].

КЛЮЧОВІ СЛОВА РОКУ

The Ukrainians Media, разом з організаціями, спільнотами й ініціативами, обрали слова, які відображають суспільні настрої 2025 року.

- **PEN Ukraine – «свідчення»** – назва посмертної збірки віршів *Викторії Амеліної*, останній вірш авторка написала за декілька днів до ракетного удару по Краматорську, внаслідок якого вона загинула.

- **The Ukrainians Media – «світло»**: «Світло – це те, що збирає нас разом; те, що буквально дає нам можливість працювати. Це подвиг тих, хто лагодить електромережі, і шлях для всіх нас, яким ми можемо вийти із темряви», – переконаний CEO та співзасновник The Ukrainians Media *Тарас Прокопишин*.

- Серед слів року також: **«вистоїмо»** – Головне управління розвідки (ГУР); **«витривалість»** – CEO Club Ukraine; **«відповідальність»** – Аспен Інститут Київ і Коаліція дівців культури; **«всупереч»** – Центр громадянських свобод; **«люди»** – фонд «Повернись живим»; **«надія»** – Український католицький університет; **«перемовини»** – Українська школа політичних студій; **«стійкість»** – Інститут Фронтиру [20].

ТЕАТР

Рік запам'ятався гучними прем'єрами, вірусними постановками, закордонними гастролями, рекордними зборами на потреби війська, не обійшлося і без внутрішніх конфліктів. В суспільстві думки про сучасну українську сцену виглядали як дилема: театр повинен залишатися «корисним» простором для емоційної розрядки чи пропонувати глядачеві майданчик «незручної розмови» в контексті

викликів сьогодення. Тож теза «між бумом і саморефлексією» – якнайточніше відображає характер 2025-го театрального.

Дисбаланс міжнародної видимості й етична пастка «списку перемог»

- Зберігається проблема суб'єктності українського театру в репрезентації за кордоном: російських митців західні інституції сприймають передусім як професіоналів, а українських – насамперед як українців. Через цю колоніальну оптику розмова про український театр і далі зводиться до розмови про росіян.

- Безпрецедентне закордонне «вікно можливостей» висвітлило проблему розрізнення масштабів і форматів цієї присутності. Адже існує суттєва різниця між постановками на маловідомих майданчиках десь у барах віддалених районів Нью-Йорка та сценах знакових театральних інституцій. Нагорода Орега Апєрта в Берліні, прем'єра Стаса Жиркова у Schaubühne, співпраця Тамари Трунової з Berliner Festspiele чи показ Hooligan Art Community у Лондоні – це події різного масштабу та інституційного впливу. Проте нерідко вони опиняються разом у списках «десяти українських перемог на міжнародній арені».

- Питання міжнародної присутності українського театру значно ширше за простий підрахунок гастролей чи прем'єр, зазначають експерти, тож вимагає від організаторів уважнішого аналізу платформ і форматів нашої участі [21; 22].

Бойкот російського культурного продукту

- Деколонізація досі залишається предметом дискусії в Україні – від тотального виключення до вибіркового підходів. Скасування прем'єри «Благальниць» польського режисера Радослава Стємпіня вкотре показало, наскільки чутливою є для нас тема дистанціювання від «російського» [23].

«ТЕАТРБУМ»

Театральний бум у момент суспільно-політичних криз, збройних конфліктів тощо не є історично унікальним явищем, адже у складні часи попит на культуру закономірно зростає. В 2025 році український театр поєднував попит глядачів на співприсутність із потребою в емоційному розвантаженні – це було одночасно місцем солідарності, фандрейзингу, простором ескапізму та мистецьким майданчиком для складних дискусій і рефлексії.

Театр імені Івана Франка – рекордсмен року

- Вистави франківців відвідали близько 350 тисяч людей в Україні та за кордоном: понад 220 тисяч – у Києві, понад 120 тисяч – на гастролях, причому близько 30% аудиторії становила молодь до 25 років – показник, який раніше не фіксувався на такому рівні.

- Квитки на «Конотопську відьму», «Макбета», «Марію Стюарт», «Кайдашеву сім'ю» розкуповуються менш ніж за хвилину; «Калігула» – за 17 секунд.

- Вистави театру збирали аншлаги у Парижі, Лондоні та на Бродвеї; 40% закордонної аудиторії – іноземці.

- Через неможливість потрапити на київські покази глядачі їхали в Одесу чи Луцьк, формуючи внутрішній культурний туризм.
- За півтора року керівництва *Євгена Нищука* театр зібрав і передав на підтримку Сил оборони понад 100 мільйонів гривень.
- Паралельно розвивався експериментальний простір «Сцена під химерами», присвячений пам'яті *Леся Курбаса*, та впроваджувалися інклюзивні маршрути до театру [24].

Критичний дискурс

• Експерти висловили *застереження щодо ототожнення популярності з якісними змінами*. Розважальні постановки – від «*Конотопської відьми*» до «*Русалчиного Великодня*» *Івана Уривського* – співіснують із роботами, що пропонують зовсім інший тип глядацького досвіду: виставами *Рози Саркісян*, *Тамари Трунової*, *Ніни Хижної*, текстами *Тижня актуальної п'єси*, окремими прикладами *ветеранського театру*. Між ними є суттєва різниця підходів до складності, дискомфорту й прямого діалогу з реальністю [25; 26].

Скандали року

• Обвинувачення режисера, театального педагога, актора й драматурга *Андрія Білоуса* в сексуальних домаганнях до неповнолітніх студенток спричинили масштабну дискусію про відповідальність і межі впливу інституцій, а також відсторонення від роботи на посаді директора – художнього керівника Молодого театру в Києві й викладацької діяльності в університеті Карпенка-Карого. Протести театральної спільноти тривали протягом року, втім справа залишилася відкритою.

• Звільнення *А. Білоуса* вплинуло на репертуар Молодого театру: режисер пішов, забравши 23 свої постановки.

• Всупереч публічним звинуваченням, *А. Білоус* став режисером вистави за п'єсою громадського діяча, лідера добровольчого батальйону «Братство» *Дмитра Корчинського* у театрі «Культ», а також відкрив власний театр – Dark Club Theatre.

• Флешмоб *#немовчи* виник на тлі звинувачень про сексуальні домагання у театральній сфері, під цим хештегом колишні студенти та студентки, актори та акторки розповідають про те, як стикалися з харасментом, булінгом та насильством у творчих університетах, театрах і на знімальних майданчиках.

• У київському Театрі на Подолі засудили дії актора та військовослужбовця *Костянтина Темляка*: «Ми не виправдуємо жодні прояви домашнього, побутового чи іншого насильства та закликаємо бути відвертими й не замовчувати факти», – зазначили в театрі.

• Українська кіноакадемія ініціювала публічні обговорення питання насильства на професійних майданчиках. Зокрема, кіноакадемія засудила дії актора *К. Темляка*, зазначивши, що інцидент є «ще одним нагадуванням про важливість пе-

рсональної відповідальності кожного». Організація вважає за необхідне сформува-ти спільне бачення та виробити дієві механізми реагування на подібні випадки.

- Набирає обертів дискусія про *нові інтонації в мистецтві* – більше тілесності, політичної прямої, досвіду втрати й проговорення травми. Особливо це стало помітним на тлі скандального повернення режисера *Андрія Жолдака*, який здійснив постановку на тему війни «*Дім*», перебуваючи багато років поза межами України й до 2022 року працюючи в росії. «Епатажне повернення» режисера стало ще одним *маркером суперечливого діалогу між минулим досвідом і новою реальністю* [4; 27; 28; 29; 30].

МУЗИКА

- Рік відзначився помітним оновленням мейнстріму та динамічним розвитком різножанрових музичних напрямів: поп- і реп-музика, експериментальні та нішеві проекти, академічна сцена тощо.

- Академічна музика отримала ширше охоплення поза нішевою аудиторією: у Київській філармонії відбулося вісім солдаутів, а львівський муніципальний хор «*Гомін*» здобув зірковий статус, адже відео з диригентом колективу *Вадимом Яценком* стало вірусним у ТікТок.

- Українські артисти більш активно почали звертатися до штучного інтелекту – музика, аранжування, робота з голосом, написання текстів, а також візуальні ефекти та музичні відео відтепер не є чимось експериментальним, тепер – це інструмент, до якого звертаються все частіше.

- Сервіс для відстеження української музики NUAM презентував дослідження музичної індустрії. Загалом прослухали 53 383 треки загальною тривалістю 2791 година від 7750 активних виконавців. Виявилось, що 34% всієї музики за рік згенеровано повністю або частково ШІ.

- У професійному середовищі та медіапросторі активно обговорювалося використання ШІ в музиці, зокрема феномен *Amaya Roma*.

- Ключова тенденція року – формування нового покоління мейнстріму. Йдеться про колись «нішевий» напрям інді-виконавців, який отримав ширшу аудиторію та зірковий статус. Показовими є кейси *Brykulets* – з альбомом «*Лучше чим твій бивший*», проекту творчого об'єднання «*МУР*» – з релізом «*Ребелія 1991*» та гурту *Ziferblat*.

- Кордон між середньою та великою сценою поступово розмивається завдяки масштабним колабораціям і спільним проектам.

- *Brykulets (Іван Брикулець)* став одним із найпомітніших прикладів переходу на вищий рівень сцени: пісні з альбому «*Лучше чим твій бивший*» очолили чарти, активно використовувалися у ТікТок і забезпечили повні зали в Києві, Львові, Полтаві, Тернополі та інших містах. Артист провів масштабні сольні концерти, виступив спеціальним гостем на концерті Наталії Могилевської у Палаці «Украї-

на», долучився до рекламних кампаній, зокрема «ПриватБанку», та взяв участь у благодійному конкурсі «Нашебачення».

- Гурт *Ziferblat* переміг у національному відборі та представив нашу країну на «Євробаченні», після чого провів тури Україною та Європою. Колектив також став учасником рекламного кампейну Adidas.

- Проект «МУР» зміцнив позиції, випустивши альбом «Ребелія 1991», а його айдентика була інтегрована в міський простір, зокрема через брендване таксі Volt та перейменування потяга Київ – Краматорськ на «Ребелію».

- Українська музика зберігала стабільну присутність у чартах і на цифрових платформах. Серед резонансних релізів: «Мужчина» та «Не п'яна – закохана» Альони Омаргалієвої, «Не ходи» (*MamaRika & Альона Омаргалієва*), «Смарагдове небо» гурту *Drevo* (*Максим Дерев'янчук*), «Шовковиця» (*Іван Люленов & Damnytskiy*). Поп-виконавиця *Victoria Niro* здобула впізнаваність завдяки синглу «Питань нема», а *Шугар* (*Олег Шкарпета*) – завдяки іронічним трекам «Токсік», «Олег», «Тьотя».

- *Grisana* (*Анастасія Грищун*) випустила дебютний альбом і кліпи, однак опинилася в центрі публічного скандалу, що призвело до скасування виступів і участі в преміях Muzvar Awards та Megogo Music Awards.

- Окремою тенденцією стали повернення та перезапуски кар'єр: *Віталій Козловський* повернув права на свої хіти й розпочав виконання оновлених версій, інтегруючись у сучасний контекст через «Нашебачення». Гурт *Yuko* анонсував одноразовий реюніон до десятиріччя та три концерти у Києві й Львові. Водночас *Renie Cares* продовжив існування як сольний проект, а «Діти Інженерів» і «Село Близнюків» перебували на безстроковій паузі.

- Концертна діяльність упродовж року функціонувала з урахуванням безпекової ситуації, проте залишалася активною, зокрема *Ziferblat* проводив тури, *Brykulets* збирав повні зали в низці міст, *Артем Пивоваров* дав сім концертів у столичному Палаці спорту тощо.

- Реп-сцена зіткнулася з дискусіями довкола премій: альбом *Kissesfromeldar* – Selected Works #2 було знято з номінації Megogo Music Awards через фіт із *Kostiuchenko*; замість нього номінували *Sorrynolucky*, що викликало критику. *Datboyyeezo* підтримав *Kissesfromeldar* треком «Відміни мене», залишившись серед номінантів [31; 32; 33].

ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦТВА

Динаміка та вразливість

- Поява нових інституцій, успішні міжнародні проекти, законодавчі зрушення та масштабні виставки йшли пліч-о-пліч із незворотними втратами, розвитком практик пам'ятання та складними дискусіями, зокрема про деколоніальність, автономію мистецтва та межі критики.

- Одночасно з розширенням видимості українського мистецтва та гучними рейтингами, сфера дедалі глибше занурювалася в режим рефлексії.

Закон про меценатство: зміна моделі партнерства

- Уряд погодив проєкт закону про меценатство, який вперше на законодавчому рівні визначає поняття меценатства, статус мецената і бенефіціара, а також напрями підтримки – від реставрації до створення культурного контенту й оновлення матеріально-технічної бази інституцій.

- Документ передбачає заохочення меценатів і потенційно змінює модель взаємодії держави, бізнесу та суспільства. Йдеться про формування стабільніших, менш залежних від бюджетних рішень джерел фінансування культури. Закон має пройти остаточну верифікацію у Верховній Раді.

Ribbon International: системна інституція чи ситуативне явище

- Однією з найпомітніших подій року стала поява нової інституції – некомерційної платформи Ribbon International, яка підтримує українське мистецтво через виставки, замовлення у митців, публічні програми та гранти і «проходить через Україну її залізничною системою».

- Серед профінансованих платформою проєктів – виставка «Парне катання» *Бориса Михайлова* та *Вольфганга Тільманса* в «ЄрміловЦентрі» (Харків); розмальований *Барбарою Крюгер* потяг «Інтерсіті»; реконструкція інсталяції *Янніса Кунелліса* «Без назви» (1997/2025) у Староакадемічному корпусі Києво-Могилянської академії; міжнародний проєкт «*Коло невимовного*» в Jam Factory Art Center; виставка *Ай Вейвея* «Три ідеально пропорційні сфери та камуфляжна уніформа, пофарбована в білий колір» у відновленому Павільйоні культури на ВДНГ.

- Ribbon працює з масштабними «блокбастерами», залучаючи відомих митців і кураторів, зокрема *Марту Кузьму* та *Марію Ісерліс*; співпрацює з «Єрмілов-Центром», Jam Factory Art Center, Мистецьким Арсеналом; запущено грантові програми: 80 тисяч доларів на індивідуальні гранти (спільно з Jam Factory) та 150 тисяч доларів на Museum Futures (спільно з Мистецьким Арсеналом).

Марта Кузьма: в Україні після 25-річної паузи

- Американська кураторка українського походження *Марта Кузьма* «повернулася» в український мистецький простір із виставкою «*Кола невимовного*» у Jam Factory.

- Мисткиня виступила кураторкою важливої в контексті російсько-української війни ініціативи – виставки італійського художника Янніса Кунелліса – «*Янніс Кунелліс, «Без назви», 1997/2025*».

- Виставкові проєкти супроводжувалися публічними обговореннями про мистецьке середовище 1990-х і його трансформацію [34; 35].

Комеморативні практики як провідна тенденція

- Проєкт *Даші Чечушкової, Ані Никитюк і Ксенії Щербакової «Ситуативні клумби»* виник у межах програми франківської галереї «Асортиментна кімната» для художниць та художників, які залишились в Україні та які виїхали через війну – «розсіяне засіяне». Ініціативу присвячено львівському митцю *Артуру Сніткусу*, який загинув на фронті у червні 2024 року. Мистецький задум полягає у створенні серії акцій з висаджування клумб у різних місцях з метою «пам'ятання та проживання досвіду втрати через піклування про землю». Важливою умовою є розташування клумб у громадських місцях. Зокрема, 10 травня в пам'ять про художницю та військову *Маргариту Половінко* біля Національного художнього музею України висадили 31 кущ маргариток – саме стільки років було мисткині.

- **Меморіал розвідникам ГУР** став спробою реалізувати запит на інакшу форму пам'ятання. Створений скульптором *Назаром Біликом* та архітектором Андрієм Лесюком проєкт було представлено в червні 2025 року. Це перший пам'ятник у Києві, що послуговується новою візуальною мовою, втілений під час повномасштабного вторгнення. У жовтні меморіал номінували на премію Європейського Союзу в галузі сучасної архітектури – *Mies van der Rohe Award*, яка вважається найпрестижнішою архітектурною премією Європи.

Проєкти, що здобули визнання

- *Леся Васильченко* в роботах «Ніч» і «Тахіонесс», об'єднаних у проєкт «*Ніч без тінів і світло без проміння хвиль*», працює з архівами 1918–2025 років. Робота отримала першу премію ***PinchukArtPrize 2025***.

- *Нікіта Кадан* увійшов до рейтингу ***Power 100*** журналу ***ArtReview*** (94 місце) та представив проєкт «*Дивлячись у розриви II*» в галереї «Артсвіт» (Дніпро).

Масштабні мистецькі акції

- «*Парне катання: Вольфганг Тільманс і Борис Михайлов*» (ЄрміловЦентр, Харків). Це – «перша у світі виставка, яка поєднує роботи двох найвпливовіших сучасних фотографів зі Сходу та Заходу в безпосередньому художньому діалозі», зазначено на сайті проєкту [36].

- Багатоканальна імерсивна відеоінсталяція «Дім за зорею» (EXPO 2025, Осака, Японія) – приклад сторітеллінгу про тридцятьох українських митців та мисткинь в одному павільйоні.

- Флагманська виставка *Марти Кузьми* «Коло невимовного» (Львів).

Критика, гігантизм і «брейнрот»

- Мистецька критика – тенденція року. Цьому, зокрема, сприяли розвиток платформ *Artslooker*, *by text*, *postimpresza*, анонімні інстаграм та телеграм-канали, спрямовані на формування власних критичних дискурсів про мистецтво тощо. Але наприкінці року вектор дещо змінився: запит на ускладнену дискусію збігся з підйомом попиту на те, щоб «захоплюватись» та «пишатися».

- Картина «Рух» *Лесі Хоменко* в холі Київського вокзалу, потяг з поезією *Барбари Крюгер*, інтерактивна інсталяція «Світ очима Шевченка» в парку Шевченка – не всі, з цих проєктів пройшли випробування критикою [37].

- Неготовність до критики оприявилася на межі запитів – «писати критику» й «пишатися», подекуди можна було побачити закиди про те, що авторка «занадто розумно пише» або автор має «спочатку сам зробити виставку». Парадокс моменту: культура стала модною, а критика – підозрілою.

- Гігантизм – тенденція року в мистецтві – був відчутний у конкуренції PinchukArtCentre та Ribbon International, а також у популяризаторських проєктах Ukraine WOW.

- Трендом став «італійський брейнрот» – згенеровані штучним інтелектом персонажі з псевдоіталійськими іменами, що підкорили мережу. Бомбарділо Крокодїло, Тун Тун Тун Тун Сагур чи Шімпанзіні Бананіні стали віддзеркаленням запити на безсенсовність: у них немає жодної історії походження, однак саме ці образи домінували у візуальній культурі року [38].

КІНОМИСТЕЦТВО. КІНОПРОКАТ

Рік непростий, але катастрофи не відбулося

За наявності війни, хаотичної культурної політики держави й тотального браку фінансування, українська кіноіндустрія продовжує функціонувати й здобувати призи: «*Порцелянова війна*» Брендана Белломо й Слави Леонтьєва (Україна – США) стала другим поспіль українським фільмом, відзначеним номінацією на «Оскар» – у категорії «Найкращий повнометражний документальний фільм»; Мстислав Чернов з «*2000 метрів до Андріївки*» здобув приз за найкращу режисерську роботу в конкурсі світової документалістики американського кінофестивалю «Санденс». Однак участь України у світовому кінопроцесі скоріше є результатом індивідуальних зусиль продюсерів, тоді як *можливості копродукції та виходу в широкий міжнародний прокат залишаються обмеженими*.

Кінофоруми та фестивалі

- На Берлінському кінофестивалі українська присутність відзначилася проєктами: документальний фільм «*Стрічка часу*» Катерини Горностай – перша за майже 30 років українська робота, що пройшла до основного конкурсу; світова прем'єра фільму про окупацію Чорнобильської АЕС «*Спеціальна операція*» Олексія Радинського відбулася в ювілейній програмі Forum Expanded; проєкти *The Earth Is Flat – I Flew Around and Saw It* Максима Наконечного та *30 Days of Summer* Анастасії Солоневич – узяли участь у фестивальному кіноринку Berlinale Co-Production Market.

- Вдалося провести всі заплановані фестивалі: *Docudays UA*, *Одеський* (знову в Києві), *Тиждень кінокритики*, «*Молодість*», глядацького кіно «*Миколайчук Open*», квір-кіно *Sunny Bunny*.

Присутність на світовому кіноринку

У коротких списках «Оскара» – 2026 опинилися шість фільмів, пов'язаних з Україною:

- «2000 метрів до Андріївки» М. Чернова – в категорії «повнометражний документальний фільм»;
- «Я померла в Ірпені» Анастасії Фалілеєвої – «короткометражна анімація»;
- «Сором'язливість дерев», Франція, де однією зі співрежисерок є українка Софія Чуйковська – теж у категорії «короткометражна анімація»;
- «Камінь, ножиці, папір» Франца Бема, де головну роль зіграв Олександр Рудинський – у короткометражній ігровій категорії, новелу відзначено також у Великій Британії премією БАФТА;
- «Озброєний лише камерою: життя і смерть Брента Рено», знятий американцем Крейгом Рено про свого брата-журналіста, який загинув унаслідок обстрілу в Ірпені, зокрема цей фільм підтримує платформа НВО, – у короткометражній документалістиці;
- «Незламний» Бенні Сафді, США, де епізод зіграв Олександр Усік, – у головній повнометражній категорії.

Національний кінопрокат

• Ситуація в цій сфері поліпшилася порівняно з минулим роком: щомісяця відбувалося по 2–3 українські прем'єри; зросла частка ігрових фільмів національного виробництва, задуманих і завершених уже після повномасштабного вторгнення.

• Фіксувався різножанровий підйом української кіноіндустрії – від фантастики («*Ти – космос*») і комедії («*Песики*», «*Коли ти вийдеш заміж*») до гостросоціальних документальних проєктів («*Куба і Аляска*»). Ці фільми підтвердили професійний рівень національного кіно та стійкий інтерес глядача до якісного українського контенту.

• Локомотивом лишається документалістика, що потребує менших витрат для виробництва, знята вже після 2022-го. Саме неігрова «*Антарктида*» про життя наших дослідників на шостому континенті Антона Птушкіна стала касовим хітом, зібравши понад 75 млн гривень у прокаті.

• «*Каховський об'єкт*» Олексія Тараненка – перший український зразок ігрового кіно в жанрі «зомбі-горор»;

• «*Ти – космос*» Павла Острікова – повнометражний дебют у жанрі космічної фантастики, над яким режисер працював десять років, долаючи екстремальні обставини на кшталт повномасштабного вторгнення і пандемії COVID-19, цей художній фільм зайняв друге місце в прокаті, зібравши понад 50 млн гривень;

- «Втомлені» Юрія Дуная – дебют, відзначений Гран-прі кінофоруму «Молодість» у 2025 році. Картина важлива тематично, адже досліджує глибокий пост-травматичний стресовий розлад людей у війні, зокрема, автор картини першим серед українських кінематографістів спробував осмислити складнощі реінтеграції ветеранів у мирне життя саме в ігровому кіно.

Державна підтримка та кеш-рібейти

- *Довженко-Центр* отримав статус національного й необхідне фінансування.
- Верховна Рада прийняла законопроект № 6194 про державну підтримку кінематографії, зокрема йдеться про кеш-рібейти в 30% від зборів для комерційного кіно на внутрішньому ринку та поворотне фінансування для розвитку сценаріїв; податкові пільги для просування контенту; переведення бюрократичних процесів у цифровий формат через «Дію»; вдосконалення кеш-рібейтів для іноземних інвесторів для залучення знімальних груп; освітні програми у сфері кіномистецтва.

Роль онлайн-платформ у поширенні українського кіно

- Важливим каналом доступу до національного контенту залишаються онлайн-кінотеатри. Зокрема, на платформі **Takflix** серед найпопулярніших фільмів року були «*Мої думки тихі*», «*Я померла в Ірпені*», «*Тіні забутих предків*». Аудиторія платформи у 2025 році зросла на 12,5 % і перевищила 120 тисяч користувачів, більшість із яких мешкають в Україні. Платформа також поєднує кінопрокат із благодійною підтримкою Сил оборони, перераховуючи частину коштів від продажу квитків на відповідні потреби: за три квартали 2025 року було перераховано 559 210 тис. грн [39; 40].

Виклики і тенденції

- Повномасштабна війна істотно змінила структуру кіновиробництва: скорочення фінансування ігрових фільмів і загальне погіршення виробничих умов призвели до зменшення масштабів проєктів і кількості залучених фахівців. Натомість помітно зросла кількість документальних фільмів, які часто мають ознаки телевізійних або мережевих візуальних форматів.

- Незважаючи на поширені дискусії про можливу «втому» від теми війни, вона досі є потужним джерелом художніх інтерпретацій і способом осмислити воєнний досвід.

- Однією з хронічних проблем українського кінопростору залишається дистанція між авторським кіно, що здобуває фестивальне визнання, і широкою глядацькою аудиторією: частина глядачів орієнтується на телевізійні або масові формати, через що складніші художні стрічки часто не знаходять достатнього глядацького попиту у внутрішньому прокаті.

- Після 2022 року інтерес до національного кінематографа зріс, однак експерти застерігають: *якщо не підтримувати індустрію системно, цей ефект нівелюється* [41].

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ

- За підсумками аналізу інформації від 920 закладів культури, фізичну доступність будівель (пандуси, підйомачі, безперешкодні маршрути) забезпечено у понад 40 установах – музеях, бібліотеках, театральних-видовищних закладах, закладах освіти сфери культури та центрах культури і дозвілля, серед них: Київський муніципальний академічний театр опери та балету, Державний історико-архітектурний заповідник у Бережанах та Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша.

- У понад 30 установах забезпечено безперешкодний доступ до приміщень, у яких проводяться виставкові, концертні та театральні заходи, а також до основних сценічних, виставкових і глядацьких залів. У частині закладів створено також умови доступності до додаткових (камерних) сценічних майданчиків: Вінницький обласний краєзнавчий музей, Театральний-видовищний заклад культури «Київський академічний театр на Печерську», Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша.

- Щонайменше 25 закладів культури адаптували внутрішні приміщення – вбиральні, гардероби та інші допоміжні зони – з урахуванням потреб маломобільних груп населення, а в 10 установах облаштовано вбиральні, пристосовані для людей, які пересуваються на кріслах колісних, зокрема: Музей мистецтв Прикарпаття, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Музей композитора М. Д. Леонтовича у Вінницькій області.

- Створено зручні умови для відвідувачів із дітьми: в трьох закладах культури облаштовано кімнати для годування дитини – в Барській публічній бібліотеці, Національному музеї «Київська картинна галерея» та Національному історико-архітектурному музеї «Київська фортеця».

- Окрему увагу приділили інформаційній доступності: тактильні смуги для орієнтування людей з порушеннями зору облаштовано у чотирьох закладах культури: Національному історико-культурному заповіднику «Гетьманська столиця», Вінницькому обласному навчально-методичному центрі галузі культури, мистецтв та туризму, Тульчинському фаховому коледжі культури та Київському національному академічному Молодому театрі.

- Дублювання вивісок та інформаційних матеріалів шрифтом Брайля запроваджено в чотирьох установах: Ржищівському археолого-краєзнавчому музеї, Київському муніципальному академічному театрі опери та балету, Київському академічному театрі юного глядача на Липках і Національному музеї «Київська картинна галерея».

- Адаптовані для людей із порушеннями зору вебсайти функціонують у п'яти закладах культури, зокрема у Вінницькій обласній універсальній науковій

бібліотеці імені Валентина Отамановського та парку культури і відпочинку «Партизанська слава».

- У двох установах забезпечено безперешкодний доступ до укриттів – у Вінницькому обласному навчально-методичному центрі галузі культури, мистецтв та туризму та Коледжі хореографічного мистецтва «Київська муніципальна академія танцю імені Сержа Лифаря».

- Робота з розбудови безбар'єрного простору в закладах триватиме й у 2026 році [42].

ЛІТЕРАТУРА. КНИГОВИДАННЯ

Рік підтвердив сталість міжнародної видимості української літератури, попри дискурс про «спад інтересу». Українські видавці були представлені на ключових ярмарках (Франкфурт, Лондон, Лейпциг, Болонья), а програма Translate Ukraine підтримала 79 проєктів від 59 видавців – переклади 25 мовами.

Ринок продажів: домінування перекладної жанрової літератури

- Структура продажів у 2025 році загалом відтворювала модель попереднього року: лідерство зберігали перекладні жанрові сегменти – мотиваційний нонфікшн, серійний любовний роман (зокрема dark romance), трилери та young adult (література для молоді) від авторів із сформованою міжнародною фанбазою. Саме ці позиції забезпечували найбільші накладі – десятки тисяч примірників, окремі видання досягають рівня 40–50 тис. проданих екземплярів.

- Українські автори поступилися перекладним виданням за масштабами продажів, однак зберегли окремі стабільні комерційні позиції: **Андрій Курков** – переклади кількома мовами; *«Наша щоденна війна»* – лауреат Prix Transfuge (найкращий європейський роман), у списках найкращого нонфікшну в Бразилії, очолив журі премії імені Жака Делора; **Сергій Жадан** – переклади бенгальською, чеською (*«Ворошиловград»* / *«Джаз на Донбасі»*), німецькою (*«Хлібне перемир'я»*), польською (*«Арабески»*, у топ-60 Tygodnik Powszechny), лауреат Австрійської державної премії з європейської літератури.

- **Ілларіон Павлюк** – лідер за кількістю проданих видань серед українських письменників: *«Я бачу, вас цікавить п'ятьма»* – 38 тис. примірників (третій рік поспіль серед лідерів продажів у видавництві); *«Книга Еміля»* – 25,5 тис. примірників.

- У сегменті української художньої прози до бестселерів увійшли: **Євгенія Кузнєцова** – *«Спитайте Міечку»* (18 тис.), *«Вівці цілі»* (17 тис.); **Андрій Сем'янків** – *«Танці з кістками»* (21 428 примірників) тощо.

Попри ці показники, накладі українських авторів залишилися суттєво нижчими за масові перекладні хіти, що підкреслює структурну асиметрію ринку [43].

Дитяча література: втрата позицій у топпродажах

- Зафіксовано подальше зниження присутності дитячої літератури серед бестселерів, особливо нових назв.
- Єдиним помітним винятком стало видавництво «Ранок», якому вдалося перевищити позначку *15 тис. проданих примірників* (переважно коштом уже успішних попередніх видань).
- Попит у сегменті дитячої літератури концентрувався на прикладних і «терапевтичних» темах – книжках про дорослішання, емоційний розвиток і фінансову грамотність [44; 45].

Перекладна поезія та міжнародний поетичний слем

- *Максим Кривцов* (нагороди, виставки в Японії та Бразилії).
- *Юлія Мусаковська* (нагороди New England Poetry Club, шортліст The Asian Prize).
- *Галина Крук* (шортліст PEN America).
- *Олена Герасим'юк* – поетка та військова представляла українську поезію, сформовану досвідом війни й втрати на міжнародному поетичному слемі в Мексиці (це вперше, коли наша країна була присутня на такому заході).

Інші відзнаки

- Шортліст Neustadt Prize (*Юрій Андрухович*), Angelus (*Євгенія Кузнєцова*, «Драбина»), Karuściński Prize (*Тетяна Колісніченко*), включення *Артема Чапая* до списку найкращого нонфікшну *The Washington Post*.
- Паралельно зафіксовано розширення «периферійної географії» присутності (бенгальські, арабські переклади, фестиваль у Токіо, манга про війну), що свідчить про *диверсифікацію каналів культурної дипломатії*.

Посмертні видання

- *Вікторія Амеліна* стала лавреаткою премії Джорджа Орвелла у категорії «Політичний нонфікшн» за книгу *«Дивлячись на жінок, які дивляться на війну»* – одна з найбільш визначних подій року.

Ринок під тиском війни та «російське питання»

Інфраструктурні втрати – обстріли складів, дефіцит друкарень, подовження виробничого циклу до 2–3 місяців – поєдналися з етичними та політичними викликами:

- стабільна присутність російських видавців на міжнародних ярмарках (зокрема через реєстрацію в ЄС);
- недостатня санкційна реакція;
- залежність від агентств, що співпрацюють із рф.

Деколонізація: публічні кейси та культурні практики

- Триває процес відмови від деяких видань або перегляд співпраці через проросійські позиції авторів, знищення накладів, припинення або умовне продовження контрактів (інколи з перенаправленням 50% прибутку на підтримку війська).

- Посилилася роль читачів як етичних модераторів ринку.

Книжкова політика

- Програма «*єКнига*»: 200 281 учасник, 359 222 – кількість придбаних книжок, що складає приблизно 1330 на день;

- Водночас – непослідовність регуляторної політики, зокрема щодо імпорту російських книжок [46; 47].

Системні проблеми, зафіксовані RES-POL

- Хронічне недофінансування, низькі гонорари, слабкий захист авторського права, дефіцит освіти та аналітики, відтік кадрів, криза бібліотек.

- Посилення ролі приватних ініціатив – зокрема, фонд «*Бібліотечна країна*», відзначено *Public Library Champion Award 2025*.

Бестселери та продажі

2025 рік продемонстрував різке розшарування між комерційно успішною жанровою літературою та «преміальним» сегментом.

- Ілларіон Павлюк, «*Книга Еміля*» – стартовий наклад 40 000;

- Макс Кідрук, «*Колас*» – до 30 000, приблизно 10 000 передзамовлень за місяць;

- Артур Дронь, «*Гемінгвей нічого не знає*» – стартував із 3000; швидкий розпродаж;

- Мирослав Лаюк, «*Списки*» – наклад 1500; переможець Премії року BBC у номінації «Есеїстика».

- *Жанрова проза* – фентезі, трилери, ромкоми – забезпечує «космічні» для ринку продажі, проте залишається периферійною щодо премій.

Тренди: коротші форми та ескапізм

- Зростання ролі автофікшну, есеїстики, військової літератури.

- Популярність поезії, зокрема мережевої.

- Травматичний досвід у поєднанні з ескапістськими жанрами: горор, фентезі тощо.

- Підвищений попит на «теплу» прозу (*feel-good*).

- Активізація еротичної прози та тілесності як теми.

- Посилення ролі TikTok і блогерів у продажах.

- На тлі глобального домінування ескапізму на Заході – зокрема фентезі та літератури для молоді (YA) – український ринок зберігає інтерес до літератури досвіду війни [48].

Дискусії: етичні зсуви та економіка ринку

- Скандал на ґрунті сексизму: українського письменника, перекладача та журналіста *Юрія Винничука* розкритикували у мережі за колонку «Була колись розпусна епоха» на «Збручі» – про домагання та сексизм у вишах. Анастасія Андрушко «Бурхлива молодість» чи домагання: Винничука розкритикували за колонку про сексизм <https://chytomo.com/burkhlyva-molodist-chy-domahannia-vynnychuka-rozkrytykuvaly-za-kolonku-pro-seksyzm/>

- Використання ШІ все частіше створює проблеми: від «експертизи» (допис редакції «Збруч» про нейтральність висловлювань *Ю. Винничука*, який, на думку аудиторії, наочно продемонстрував обмеженість і нерозуміння специфіки роботи з ШІ у журналістиці), до сфери авторського права та перекладу (соцмережами часто курсували світлини перекладних текстів, виконаних, вірогідно, за допомогою ШІ). Проте говорити про ШІ голосно, як про проблему, український книговидавничий сектор не наважився.

- Расизм: скасування презентації книги *Оксани Брюховецької* про рух «Голоси Black Lives Matter» видавництва «Човен» (мала відбутися у Львові) через жорсткі расистські погрози – їх отримували не лише авторка книжки та видавництво, а й американський журналіст Террелл Старр – один з героїв рукопису. Із заяви видавництва у фейсбуці: «Серед коментаторів було чимало ботів, але були цілком реальні українці, львів'яни, з деякими ми знайомі особисто. Жоден з них не читав книжки і не розуміє, чому це дослідження є важливим для українських читачів саме в час російської агресії проти України».

- Критика західних інтелектуальних «аналогій» щодо війни: Аїда Черкез, боснійська журналістка, збурила громадськість твердженням, що ненависть до агресора колись минеться.

- Тема грошей варіювалася від авторів, які в 2025-му заробили найбільше, до перекладачів, які виступали за обов'язкові роялті.

- Окрему хвилю обговорень викликав матеріал, що пояснив, як насправді працюють знижки, зокрема, «чорна п'ятниця», і чому система зниження цін із часом виснажується та призводить лише до величезних збитків [48; 49; 50].

Децентралізація фестивального руху

- Значно зросла за рік кількість локальних подій: «Фронтера» (Луцьк), «Земля поетів» (Львів), новостворений BestsellerFest (Львів), «КривБаз» (Кривий Ріг), «Змістовно» (Черкаси), PORT (Одеса), «Читай Форум» (Запоріжжя) тощо.

- Нові кейси співіснують зі старими й іменитими «Книжковим Арсеналом», Львівським міжнародним BookForum, а також «Книжковою країною» – нарешті книжкові події перестають бути привілеєм так званого «центру», а наративи щодо «провінційності» поступово втрачають актуальність [48].

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ КНИГИ

Ключова інституція у сфері книги й читання завершила 2025 рік з вагомими результатами: 113 тисяч нових книг для бібліотек; 75 перекладів українських творів; 19 проєктів з популяризації читання (в імпрезах взяли участь 3 мільйони 480 тисяч людей) та участь у шести ключових міжнародних книжкових ярмарках.

- УІК організував три Національні тижні читання: поезії, художньої та дитячої літератури: проведено понад 1 000 заходів в Україні та закордоном, офлайн і онлайн, імпрези охопили понад 10 мільйонів дорослих і дітей.

- Понад 230 тисяч 18-літніх українців отримали книги за програмою «Книга. Видавництва та книгарні дістали за ці книги компенсацію від держави на понад 210 мільйонів гривень.

- УІК разом із партнерами провів Draoman Prize – конкурс на найкращий переклад з української [51].

МУЗЕЙНА СПРАВА

Переосмислення ролі музею

- Тема *Міжнародного дня музеїв 2025* – «Майбутнє музеїв у швидкозмінних спільнотах» – закріпила тренд на адаптацію музейних інституцій до соціальних змін і кризових умов [52].

- Загальна тенденція: інституції працюють з ідентичністю, історичними наративами тощо, функціонуючи здебільшого як публічні платформи – не лише для демонстрації колекцій, а й для інтерпретації сучасного досвіду [1; 53].

Ключові інституції: нові формати роботи

- *PinchukArtCentre*: проведення PinchukArtPrize 2025; підтримка нових художніх практик і дослідницьких проєктів.

- *Національний художній музей України*: поєднання класичної музейної діяльності з сучасними виставковими практиками; розвиток публічних програм і робота з новими форматами взаємодії з аудиторією.

- *Мистецький Арсенал*: мультидисциплінарні виставкові проєкти; партнерські програми та грантові ініціативи у співпраці з міжнародними інституціями [1; 54].

Презентативні кейси

- Національний музей Революції Гідності – публічна програма «**Майдан: усна історія**» та виставкові оновлення довкола архіву Революція Гідності; робота з індивідуальними свідченнями як основою наративу [55].

- Національний музей Голодомору-геноциду – виставково-дослідницька програма «**Свідчення**» (усні історії та документи про Голодомор) і цифрові проєкти пам'яті.

- Національний музей історії України у Другій світовій війні – розвиток постійної експозиції «**Україна у Другій світовій війні**» з переакцентуванням на українському досвіді та паралелями до сучасної війни [56].

- Мистецький арсенал – міждисциплінарні виставкові проекти в рамках інституційних програм, що поєднують архіви, мистецтво й теми ідентичності та пам'яті: «Василь Стус. Поки ми тут, усе буде гаразд» – присвячений постаті шістдесятника, «Херсон. Степ тримає» – про регіональну ідентичність і досвід війни, «Арсенал ідей. Різні разом» – інклюзивний проєкт про досвіди, ідентичності та співіснування тощо [57; 58; 59; 60].

- PinchukArtCentre – виставкові цикли за участю українських художників (зокрема проєкти номінантів премії Future Generation Art Prize), де фокус – війна, травма, постколоніальний досвід [61].

Цифровізація та збереження культурної спадщини

- У 2025 році цифровізація музейної сфери в Україні розвивалася як системний напрям, який поєднує забезпечення доступу до колекцій і мінімізацію ризиків їх втрати.

- Продовжувалася реалізація міжнародної ініціативи Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO): станом на 2025 рік архівовано понад 50 ТБ цифрових даних українських культурних інституцій; збережено сотні вебсайтів музеїв, бібліотек і архівів; створено резервні копії цифрових колекцій на серверах за межами України.

- У межах державної цифрової інфраструктури культури розвивається платформа *Державний реєстр національного культурного надбання*: триває наповнення електронної бази музейних предметів; уніфікуються підходи до обліку та цифрового опису колекцій [62].

- За підтримки міжнародних партнерів (зокрема ALIPH – International Alliance for the Protection of Heritage in Conflict Areas) реалізуються проєкти: цифрового документування пошкоджених об'єктів; створення 3D-моделей пам'яток; підготовки даних для майбутньої реставрації [63].

- Музеї розширюють власні цифрові практики: запуск онлайн-виставок і цифрових колекцій; використання 3D-турів; створення електронних каталогів фондів.

За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, цифровізація охоплює дедалі більшу частину музейних фондів, хоча процес залишається нерівномірним і залежить від ресурсів конкретних інституцій [64].

Міжнародна співпраця

- Участь у *Botanical Art Worldwide 2025* засвідчила включеність у глобальні науково-мистецькі мережі [65].

ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

- російськими обстрілами у 2025 році було пошкоджено або зруйновано 307 пам'яток культурної спадщини та 261 об'єкт культурної інфраструктури. Найбільше руйнувань на Харківщині, Херсонщині, Одещині, Донеччині та Київщині

та в Києві. Загалом пошкодження зафіксовано у 18 областях. Причому до розрахунку не входять тимчасово окуповані території.

- Український фонд культурної спадщини отримав понад 3 мільйони євро та чотирьох партнерів. Після презентації Фонду в Копенгагені першими його партнерами стали Данія, Нідерланди, Польща та Велика Британія – вони інвестують кошти у відновлення культурної спадщини [66; 67].

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА. ЧИТАННЯ

Вплив війни

Фіксувалося подальше скорочення і трансформація бібліотечної інфраструктури: станом на кінець року функціонували 11 871 публічна бібліотека із 14 351 довоєнних (зменшення майже на 18%).

- У 55 територіальних громадах бібліотеки не працювали.
- Зросла кількість переміщених або дистанційних (електронних) бібліотек – 70 установ – переважно Донеччина – 54, Луганщина – 9.
- У IV кварталі зафіксовано скорочення мережі в низці областей, зокрема у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Херсонській, але локальне відновлення в Рівненській (+17), Сумській (+8) областях [68].

Галузева політика

У березні було затверджено *Стратегію розвитку культури до 2030 року* та операційний план на 2025–2027 роки, що визначили бібліотеки як інфраструктуру доступу до знань і соціальної згуртованості. Серед ключових напрямів:

- створення *Національної електронної бібліотеки України*;
- розбудова системи централізованої каталогізації;
- оновлення стандартів доступу до бібліотек;
- розвиток мобільних бібліотек для деокупованих територій.

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

У 2025 році інституція зберегла роль ключового науково-методичного хабу публічних бібліотек і активного учасника формування культурної політики:

- проведено XV Всеукраїнську науково-практичну конференцію «*Бібліотека і книга у контексті часу*» (22–24 квітня, змішаний формат), присвячену трансформації бібліотек в умовах війни;
- здійснювалася системна аналітична підтримка бібліотек територіальних громад і, зокрема, моніторинг стану мережі;
- участь у розробці та обговоренні галузевих політик у межах державної стратегії.

Основний дискурс року – інтеграція бібліотек у стратегічні процеси, а також посилення міжнародної суб'єктності галузі, зокрема на цьому акцентує на керівництві – генеральний директор Національної бібліотеки України імені Яро-

слава Мудрого *Олег Сербін* та заступниця генерального директора, президентка Української бібліотечної асоціації *Оксана Бруй* [69; 70; 71].

Проекти, цифровізація, міжнародна співпраця

Бібліотека імені Ярослава Мудрого була залучена до ключових інноваційних ініціатив:

- запуск проєкту *«Цифрова колекція українсько-єврейської документальної спадщини»* (з вересня 2025; партнери – ЮНЕСКО, ЄС, Українська бібліотечна асоціація), спрямованого на оцифрування та відкритий доступ до джерел;
- розвиток *мобільних станцій оцифрування та консервації фондів*;

Ці проєкти закріплюють пріоритет цифровізації як ключового напрямку галузі [72].

Культурно-освітня та соціальна функція бібліотек

- Бібліотеки, зокрема в Києві, зберігали функцію відкритих культурних просторів: регулярні лекції, дискусії, презентації, кінопокази; освітні програми для читачів і фахівців.

- Гуманітарні ініціативи: кампанія *«Книги з міжнародного гуманітарного права – в бібліотеки України»* спільно з Товариством Червоного Хреста України, в межах якої понад 150 бібліотек отримали спеціалізовані видання [73].

Популяризація читання: на перетині державних, бібліотечних і ринкових практик

- Бібліотеки залишаються ключовими офлайн-майданчиками доступу до книжок і культурних подій.

- Ринок і цифрові платформи впливають на доступність контенту (включно з нелегальними або забороненими пропозиціями).

- Бібліотеки дедалі більше виконують функцію соціальних хабів у громадах, особливо в умовах війни [67].

ОЧІКУВАННЯ 2026

Команда Міністерства культури України провела зустріч із профільним комітетом Верховної Ради України з метою узгодження дорожньої карти на 2026 рік. Головний фокус – зробити культурні заклади сучаснішими, захистити спадщину та голосно заявляти про Україну у світі. Депутати та представники Міністерства – Тетяна Бережна, Микита Потураєв та Євгенія Кравчук – домовилися працювати «в один голос», аби швидше адаптувати українське законодавство до європейських стандартів. Наведемо ключові ініціативи.

- *Нові ресурси*: запуск реформи меценатства та розвиток Українського фонду культурної спадщини – це допоможе залучати більше інвестицій.

- *Цифровізація та мова*: культура переходить у смартфон, а державна мовна політика отримає новий поштовх.

- *Власний стиль*: офіційні документи стануть виглядати по-іншому завдяки впровадженню українізації шрифтів та новому візуальному стилю держорганів.

- *Підтримка своїх*: у пріоритеті – допомога видавництвам, просування читання та реформа культурних центрів у регіонах.

Також у планах Мінкультури:

- поширити програму «Книга» на батьків новонароджених і молодь до 22 років;

- поповнити фонди публічних бібліотек у співфінансуванні з громадами;

- запровадити субсидії на оренду приміщень для книгарень [74].

ВИКЛИКИ ТА МЕЖІ СТІЙКОСТІ

У 2025 році культура функціонувала в умовах постійного тиску війни, що визначило ключові виклики галузі.

- *Збереження та доступ до культурної спадщини*: серед пріоритетів – охорона, дослідження та популяризація спадщини, а також забезпечення доступу до культурного продукту.

- *Структурна вразливість інституцій*: заробітні плати у сфері культури залишаються приблизно на третину нижчими за середні по економіці, а від початку повномасштабного вторгнення сектор втратив близько третини працівників.

- *Фінансова нестабільність і залежність від зовнішніх ресурсів*: посилюється роль фандрейзингу та донорської підтримки, адже поширені моделі співфінансування створюють додаткове навантаження на бюджети інституцій, зокрема на фонд оплати праці.

- *Негативний вплив економічних і технологічних факторів*: у видавничій та креативній сферах зберігаються перебої з енергопостачанням, зниження активності аудиторії та загальна психологічна втома, що впливає на виробництво та споживання культурного продукту.

- *Зміна акцентів*: фіксується посилення уваги до питань ідентичності, достовірності висловлювання та смислів, а також зростання чутливості аудиторії до тем і позицій авторів, але водночас актуалізуються ризики нормалізації війни та професійного вигорання.

- *Безпековий вимір і людський ресурс*: культура дедалі частіше розглядається як елемент національної стійкості на тлі загрози з боку росії – як у формі фізичного знищення людей і культурної спадщини, так і через спроби впливу на міжнародні культурні процеси. Тим часом ключовим фактором є людський потенціал як визначальна умова подальшого функціонування системи [1; 75].

Список літератури

1. Кабацій М. Збереження спадщини, конкуренція за ресурси та страх вигорання. Чого очікують діячі культури у 2026 році [Електронний ресурс] / Марія Кабацій. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1193696-zberezenna-spadsini-konkurencija-za-resursi-ta-strah-vigoranna-cogo-ocikuut-diaci-kulturi-u-2026-roci/> (дата звернення: 29.03.2026).
2. Большакова А. Культура України у 2025: здобутки, втрати та події року [Електронний ресурс] / Анастасія Большакова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/golovni-kulturni-podiji-2025-reformi-skandali-ta-peremogi-312319/> (дата звернення: 29.03.2026).
3. Міністерство культури офіційно перейменували: це вже восьма зміна назви [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://surl.li/gwifen> (дата звернення: 29.03.2026).
4. Потоцька Н. Моя дитина – єдина українськомовна в класі. Як Україна може програти мовну війну? [Електронний ресурс] / Надія Потоцька. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/moya-ditina-yedina-ukrajinskomovna-v-klasi-yak-ukrajina-mozhe-prograti-movnu-viynu-307925/> (дата звернення: 29.03.2026).
5. Десятерик Д. Від російських зомбі до закоханих астронавтів: головні події в українській кіноіндустрії у 2025 році [Електронний ресурс] / Дмитро Десятерик. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/246594/2025-12-25-vid-rosiyskykh-zombi-do-zakokhanykh-astronavtiv-golovni-podii-v-ukrainskiy-kinoindustrii-u-2025-rotsi/> (дата звернення: 29.03.2026).
6. Горлач П. Степан Гіга, Давид Чичкан, Юрій Феліпенко, Ігор Калинець: кого втратила Україна у 2025 році [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1187506-stepan-giga-david-cickan-urij-felipenko-igor-kalinec-kogo-vtratila-ukraina-u-2025-roci/> (дата звернення: 29.03.2026).
7. Субота І. Отруєння мовних моделей, навала дівфейків, перемога ботів. Як 2025 рік змінив інформаційні війни [Електронний ресурс] / Ірина Субота. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/246615/2025-12-26-otruiennya-movnykh-modeley-navala-dipfejkiv-peremoga-botiv-yak-2025-rik-zminuv-informatsiyni-viynu/> (дата звернення: 29.03.2026).
8. 2025 рік для медіа: спринт з перешкодами у законах, застій у марафоні [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/blog/yaroslav_yurchyshyn/713806_2025_rik_media_sprint_z.html

9. Горлач П. Як змінився український YouTube у 2025 році: Ольга Тищук про нові формати, мову й тренди майбутнього [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1186894-ak-zminivsa-ukrainskij-youtube-u-2025-roci-olga-tisuk-pro-novi-formati-movu-j-trendi-majbutnogo/> (дата звернення: 29.03.2026).

10. Державний марафон і Суспільне мовлення. Підсумки року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/247326/2026-01-28-derzhavnyu-marafon-i-suspilne-movlennya-pidsumky-roku/> (дата звернення: 29.03.2026).

11. Півторак О. «ШІ-українці», рекорд підробок обкладинок Charlie Hebdo і LLM-grooming. Головні тренди російської пропаганди 2025 року [Електронний ресурс] / Олексій Півторак. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/246571/2025-12-24-shi-ukraintsi-rekord-pidrobok-obkladynok-charlie-hebdo-i-llm-grooming-golovni-trendy-rosiyskoi-propaga> (дата звернення: 29.03.2026).

12. Буняк В., Данькова Н., Семенюта І. Нова політика США, кардинальна трансформація медіаринку, успіх вертикальних серіалів. Головні медіаподії та медіатренди 2025 року в Україні та світі [Електронний ресурс] / Валерія Буняк, Наталія Данькова, Ірина Семенюта. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/rinok/article/246670/2025-12-29-nova-polityka-ssha-kardynalna-transformatsiya-mediarynku-uspikh-vertikalnykh-serialiv-golovni-mediapodii-ta-mediatrendy-2025-roku-v-ukraini-ta-sviti/> (дата звернення: 29.03.2026).

13. Данькова Н., Наумова О., Семенюта І., Склярєвська Г. Інфляція емоцій, Міндічгейт і вертикальні відео. Головні медіаподії та медіатренди 2025 року в Україні та світі [Електронний ресурс] / Наталія Данькова, Оксана Наумова, Ірина Семенюта, Галя Склярєвська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/rinok/article/246884/2026-01-08-inflyatsiya-emotsiy-mindichgeyt-i-vertikalni-video-golovni-mediapodii-ta-mediatrendy-2025-roku-v-ukraini-ta-sviti/> (дата звернення: 29.03.2026).

14. Прогрес в умовах апокаліпсиса: головні медіависновки-2025 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/community/article/247051/2026-01-16-progres-v-umovakh-apokalipsysa-golovni-mediavysnovky-2025/> (дата звернення: 29.03.2026).

15. Трубенкова А. На що скаржаться українці мовному омбудсмену [Електронний ресурс] / Аліна Трубенкова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://socportal.info/ua/news/na-shcho-skarzhatsya-ukraintci-movnomu-ombudsmenu/> (дата звернення: 29.03.2026).

16. Українську мову вивчають у 107 країнах світу: звіт Preply про тренди 2025 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

<https://www.platfor.ma/ukrayinsku-movu-vyvchayut-u-107-krayinah-svitu-zvit-preply-pro-trendy-2025-roku/> (дата звернення: 29.03.2026).

17. Рибенко А. Українську мову вивчають у 107 країнах світу: що показав звіт про мовні тренди 2025 року [Електронний ресурс] / Анастасія Рибенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://happymonday.ua/vyvchennia-mov-u-2025-preply> (дата звернення: 29.03.2026).

18. Горлач П. Більше спілкуються українською, але не хочуть повної заборони російського контенту: результати опитування молоді [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1266284-bilse-spilkuutsa-ukrainskou-ale-ne-hocut-rovnoi-zaboroni-rosijskogo-kontentu-rezultati-opituvanna-molodi/> (дата звернення: 29.03.2026).

19. У 2025 не знайшлося жодного видавця, що друкував би менш як 50% книжок українською [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/u-2025-ne-znajshlosia-zhodnoho-vydavtsia-shcho-drukuvav-by-menshe-50-knyzhok-ukrainskoi/> (дата звернення: 29.03.2026).

20. Курінська А. Яким ми запам'ятаємо 2025 рік: PEN Ukraine, The Ukrainians Media та ГУР обрали слова року [Електронний ресурс] / Анастасія Курінська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1201626-akim-mi-zapamataemo-2025-rik-pen-ukraine-the-ukrainians-media-ta-gur-obrali-slova-roku/> (дата звернення: 29.03.2026).

21. Мигашко О. Замість підсумків театрального року. Що (не) відбувається в українському театрі з 2022 до 2025 [Електронний ресурс] / Олена Мигашко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/teatralni-pidsumki-roku-shcho-ne-vidbuvayetsya-z-ukrajinskim-teatrom-u-2025-312161/> (дата звернення: 29.03.2026).

22. Семенишин М. Відповідальність бути. Про «Роботу з тінню» Трунової в Театрі на лівому березі [Електронний ресурс] / Мар'яна Семенишин. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/oglyad-na-vistavu-robota-z-tinnyu-trunovoji-ur-311411/> (дата звернення: 29.03.2026).

23. Горлач П. Засуджуємо будь-які форми насильства: заява Театру на Подолі щодо актора Темляка [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1089600-zasudzuemo-bud-aki-formi-nasilstva-zaava-teatru-na-podoli-sodo-aktora-temlaka/> (дата звернення: 29.03.2026).

24. Курінська А. Як кіноспільнота має реагувати на насильство: кіноакадемія закликає обговорити це питання на тлі скандалу з Темляком [Електронний ресурс] / Анастасія Курінська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1088952-ak-kinospilnota-mae-reaguvati-na-nasilstvo->

kinoakademia-zaklikae-obgovoriti-ce-pitanna-na-tli-skandalu-z-templakom/ (дата звернення: 29.03.2026).

25. 11 подій культури 2025 року, які увійдуть в історію [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1178746-11-podij-kulturi-2025-roku-aki-uvijdut-v-istoriu/> (дата звернення: 29.03.2026).

26. Вергеліс О. Театральні підсумки 2025 року: між бумом і кризою [Електронний ресурс] / Олег Вергеліс. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/teatralni-pidsumki-2025-roku-mizh-boomom-i-krizoju.html> (дата звернення: 27.03.2026).

27. Підсумки 2025 року: театр між гастролями і втратами [Електронний ресурс] / Укрінформ. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3812345-pidsumki-roku-teatr.html> (дата звернення: 27.03.2026).

28. Український театр на міжнародних сценах у 2025 році [Електронний ресурс] / Суспільне Культура. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1187654-ukrainskij-teatr-u-sviti-2025/> (дата звернення: 27.03.2026).

29. Resistance Now!: дискусії про театр і війну [Електронний ресурс] / Goethe-Institut Україна. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/res.html> (дата звернення: 27.03.2026).

30. Театральний сезон 2025: прем'єри і гастролі [Електронний ресурс] / LB.ua. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2025/12/teatr_pidsumki.html (дата звернення: 27.03.2026).

31. Вон В. Рік кропіткої праці та гучних повернень. Яким був 2025 рік для української музики? [Електронний ресурс] / Вінстон Вон. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1202852-rik-kropitkoi-praci-ta-gucnih-povernen-akim-buv-2025-rik-dla-ukrainskoi-muziki/> (дата звернення: 27.03.2026).

32. Вон В. Нові українські знаменитості: які артисти у 2025 році підкорювали чарти й екрани [Електронний ресурс] / Вінстон Вон. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1184566-novi-ukrainski-znamenitosti-aki-artisti-u-2025-roci-pidkoruvali-carti-j-ekrani/> (дата звернення: 27.03.2026).

33. Примич М. Формат не має аналогів у світі: Женья Янович і Олександр Хоменко запускають спільний проєкт [Електронний ресурс] / Марія Примич. – Текст. дані. – Режим доступу: https://24tv.ua/show24/zhenya-yanovich-oleksandr-homenko-zapuskayut-proyekt-protagonisti_n2933485 (дата звернення: 27.03.2026).

34. Курінська А. Чим запам'ятався 2025 рік у візуальному мистецтві: повернення забутого, неоціненні втрати і практики пам'ятання [Електронний ресурс] / Анастасія Курінська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1191834-cim-zapamatavsya-2025-rik-u-vizualnomu->

mistectvi-povernenna-zabutogo-neocinenni-vtrati-i-praktiki-pamatanna/ (дата звернення: 27.03.2026).

35. Парне катання: Борис Михайлов і Вольфганг Тільманс [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://yermilovcentre.org/announcements/277/> (дата звернення: 29.03.2026).

36. Борисенко Т., Гончарук Л. У Києві встановили п'ятиметровий бюст Шевченка – інсталяцію, з якої можна перенестися до пам'ятників поету в 37 країнах [Електронний ресурс] / Тетяна Борисенко, Ліля Гончарук. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/kyiv/1083731-u-kievi-vstanovili-patimetrovij-bust-sevcenka-instalaciju-z-akoi-mozna-perenestisa-do-pamatnikiv-poetu-v-37-krainah/> (дата звернення: 29.03.2026).

37. Філоненко Б. 2025 рік у мистецтві: комеморація, історична картина «Щекавиця», сон Ая Вейвея, критика та брейнрот [Електронний ресурс] / Борис Філоненко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/golovni-mistecki-podiji-ta-tendenciji-ukrajini-2025-roku-oglyad-borisa-filonenka-312429/> (дата звернення: 29.03.2026).

38. Буняк В., Данькова Н., Семенюта І. Нова політика США, кардинальна трансформація медіаринку, успіх вертикальних серіалів. Головні медіаподії та медіатренди 2025 року в Україні та світі [Електронний ресурс] / Валерія Буняк, Наталія Данькова, Ірина Семенюта. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/rinok/article/246670/2025-12-29-nova-polityka-ssha-kardynalna-transformatsiya-mediarynku-uspikh-vertikalnykh-serialiv-golovni-mediapodii-ta-mediatrendy-2025-roku-v-ukraini-ta-sviti/> (дата звернення: 29.03.2026).

39. Курінська А. Найпопулярніші українські фільми року на Takflix: "Я померла в Ірпені", "Куба і Аляска" і "Мої думки тихі" [Електронний ресурс] / Анастасія Курінська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1202098-najpopularnisi-ukrainski-filmi-roku-na-takflix-a-romerla-v-irpeni-kuba-i-alaska-i-moi-dumki-tihi/> (дата звернення: 29.03.2026).

40. Данчина М. Виклики української кіноіндустрії: що заважає розвитку й що може стати точкою зростання – відповідають кінокритики [Електронний ресурс] / Мирослава Данчина. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1177886-vikliki-ukrainskoi-kinoindustrii-so-zavazae-rozvitku-j-so-moze-stati-tockou-zrostanna-vidpovidaut-kinokritiki/> (дата звернення: 29.03.2026).

41. Забезпечення безперешкодного доступу до закладів культури у 2025 році [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mcsc.gov.ua/news/zabezpechennya-bezpereshkodnogo-dostupu-do-zakladiv-kultury-u-2025-roczy/> (дата звернення: 29.03.2026).

42. Бойко О. Книжки Павлюка, Залужного й іноземне роментезі: бестселер – 2025 [Електронний ресурс] / Олеся Бойко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/knyzhky-pavliuka-zaluzhnoho-j-inozemne-romentezi-bestselery-2025/> (дата звернення: 29.03.2026).

43. Горон Д. У Львові скасували презентацію книги «Голоси ВЛМ» через погрози [Електронний ресурс] / Діана Горон. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/244222/2025-09-18-u-lvovi-skasuvaly-prezentatsiyu-knygy-golosy-blm-cherez-pogrozy/> (дата звернення: 29.03.2026).

44. Ринок дитячої літератури 2026: між виживанням та трансформацією [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://espresso.tv/news-rinok-dityachoi-literaturi-2026-mizh-vizhivannyam-ta-transformatsieyu> (дата звернення: 29.03.2026).

45. Кравченко А. Книжковий 2025-й: чим жила й куди рухалась українська література [Електронний ресурс] / Аріна Кравченко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/ukrajinska-literatura-2025-golovni-tendenciji-peremogi-y-vikliki-312285/> (дата звернення: 29.03.2026).

46. Гольцева Є., Хмельовська О. В Україні в 2025 продавали понад 5 тис. російських книжок, але продавцям за це нічого не було [Електронний ресурс] / Єлизавета Гольцева, Оксана Хмельовська. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/v-ukraini-v-2025-prodavaly-ponad-5-tys-rosijskykh-knyzhok-ale-prodavtsiam-za-tse-nichoho-ne-bulo/> (дата звернення: 27.03.2026).

47. За рік 230 тисяч українців отримали книги за програмою «Книга» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://kultura.rayon.in.ua/news/863362-za-rik-230-tisyach-ukraintsiv-otrimali-knigi-za-programoyu-ekniga> (дата звернення: 29.03.2026).

48. 75 перекладів у 28 країнах — які українські книжки видали за кордоном у 2025 році [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/iaki-knyzhky-vydaly-za-kordonom-u-2025-rotsi/> (дата звернення: 29.03.2026).

49. «Встигнути скрізь» скрізь: як видавці розставляли пріоритет у щільному графікові фестивалів-2025 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/vstyhnuty-skriz-skriz-iaak-vydavtsi-rozstavlialy-priorytet-u-shchilnomu-hrafikovi-festyvaliv-2025/> (дата звернення: 29.03.2026).

50. Яковленко К. 10 тез Богдани Романцової про книжки та літературу в 2025 році [Електронний ресурс] / Катерина Яковленко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1186290-10-tez-bogdani-romancovoi-pro-knizki-ta-literaturu-v-2025-roci/> (дата звернення: 29.03.2026).

51. Робота Українського інституту книги у 2025 році: Dragoman Prize [Електронний ресурс] / Український інститут книги. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.golos.com.ua/news/7923> (дата звернення: 29.03.2026).

52. Міжнародний день музеїв: які сьогодні працюють безкоштовно у Києві [Електронний ресурс] / Ukranews. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ukranews.com/ua/news/1082468-mizhnarodnyj-den-muzeyiv-yaki-sogodni-pratsuyut-bezkoshtovno-u-kyuevi> (дата звернення: 29.03.2026).

53. Національний художній музей України. Офіційні матеріали та програми [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://namu.kiev.ua/> (дата звернення: 29.03.2026).

54. Насильство, ідентичність та напруга: виставки українського мистецтва, які варто відвідати у серпні [Електронний ресурс] / Суспільне Культура. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1078307-nasilstvo-identichnist-ta-napruga-vistavki-ukrainskogo-mistectva-aki-varto-vidvidati-u-serpni/> (дата звернення: 27.03.2026).

55. Національний музей Революції Гідності. Програма «Майдан: усна історія» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.maidanmuseum.org/> (дата звернення: 29.03.2026).

56. Національний музей історії України у Другій світовій війні. Постійна експозиція «Україна у Другій світовій війні» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.warmuseum.kiev.ua/> (дата звернення: 29.03.2026).

57. Василь Стус. Поки ми тут, усе буде гаразд [Електронний ресурс] / Мистецький арсенал. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artarsenal.in.ua/vystavka/vasyl-stus-poky-my-tut-use-bude-garazd/> (дата звернення: 29.03.2026).

58. Херсон. Степ тримає [Електронний ресурс] / Мистецький арсенал. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artarsenal.in.ua> (дата звернення: 29.03.2026).

59. Зворотний рух. Щоденники [Електронний ресурс] / Мистецький арсенал. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artarsenal.in.ua> (дата звернення: 29.03.2026).

60. Арсенал ідей. Різні разом 2025 [Електронний ресурс] / Мистецький арсенал. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://artarsenal.in.ua/rizni-razom/> (дата звернення: 29.03.2026).

61. PinchukArtCentre. PinchukArtPrize 2025 [Електронний ресурс] / PinchukArtCentre. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://pinchukartcentre.org/en/exhibition/pinchukartprize-2025> (дата звернення: 29.03.2026).

62. Державний реєстр національного культурного надбання [Електронний ресурс] / Міністерство культури та інформаційної політики України. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mcp.gov.ua> (дата звернення: 29.03.2026).

63. International Alliance for the Protection of Heritage in Conflict Areas (ALIPH) [Електронний ресурс] / ALIPH – International Alliance for the Protection of Heritage in Conflict Areas. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.aliph-foundation.org> (дата звернення: 29.03.2026).

64. Проекти цифрової трансформації [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://mcp.gov.ua> (дата звернення: 29.03.2026).

65. У Києві відкрилася виставка в межах Botanical Art Worldwide 2025 [Електронний ресурс] / Вечірній Київ. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/112529/> (дата звернення: 27.03.2026).

66. Російськими обстрілами у 2025 році було пошкоджено 307 пам'яток культурної спадщини [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/v-ukrajini-zruynovano-ponad-4000-kulturnih-ob-yektiv-cherez-obstrili-rf-312443/> (дата звернення: 29.03.2026).

67. Лобанок Д. Український фонд культурної спадщини отримав понад 3 мільйони євро та чотирьох партнерів [Електронний ресурс] / Дар'я Лобанок. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/ukrajinskiy-fond-kulturnoji-spadshchini-otrimav-ponad-3-milyona-yevro-ta-chotiroh-partneriv-311271/> (дата звернення: 29.03.2026).

68. ПБ України в умовах російської збройної агресії: результати XV етапу дослідження [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://oth.nlu.org.ua/> (дата звернення: 29.03.2026).

69. XV Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотека і книга у контексті часу» (22–24 квітня 2025 р.) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/konferentsii-seminary-treninhy/konferentsii/icalrepeat.detail/2025/04/22/3703/-/khv-vseukrainska-naukovo-praktychna-konferentsiia-biblioteka-i-knyha-v-konteksti-chasu-22-24-kvitnia-2024-r-zmishanyi-format> (дата звернення: 27.03.2026).

70. Публічні бібліотеки України в умовах російської збройної агресії: результати XV етапу дослідження [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://oth.nlu.org.ua/> (дата звернення: 27.03.2026).

71. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. Офіційні матеріали та повідомлення [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nlu.org.ua/> (дата звернення: 27.03.2026).

72. Розпочався проєкт створення цифрової колекції українсько-єврейської документальної спадщини [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5403-rozpochavsia-proiekt-stvorennia->

tsyfrovoi-kolektsii-ukrainsko-ievreiskoi-dokumentalnoi-spadshchyny (дата звернення: 27.03.2026).

73. Український Червоний Хрест та Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого підписали Меморандум про співпрацю [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://redcross.org.ua/news/2025/09/126916/> (дата звернення: 29.03.2026).

74. У 2026 планують розширити «єКнигу», поповнити фонди бібліотек й запустити субсидії для книгарень [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/u-2026-planuiut-rozshyryty-ieknyhu-porovnyty-fondu-bibliotek-j-zapustyty-subsydii-dlia-knyharen/> (дата звернення: 29.03.2026).

75. Луньова В. Плани на 2026-й: якою буде українська культура найближчим часом? [Електронний ресурс] / Віолетта Луньова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ktoday.com.ua/72623/plany-na-2026-j-yakoju-bude-ukrayinska-kultura-najblyzhchym-chasom/> (дата звернення: 29.03.2026).

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л.,
головний бібліограф відділу наукового
аналізу та узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 2,12. Б/т. Зам. 16. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12